

BIBLIOTEKA NOVA PLEJADA

Nakladnik
Plejada d.o.o.
Zagreb, VIII. južna obala 17

Sunakladnik
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Zagreb, Amruševa 11/II

Za nakladnika
Igor Ranić

Za sunakladnika
Branislava Baranović

Urednik
Ilija Ranić

Recenzenti
Saša Poljanec Borić
Vladimir Lay
Ljubinko Pušić

Knjigu su financijski potpomogli
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH
Ministarstvo kulture RH

Copyright© 2013., Plejada, Zagreb

ISBN 978-953-7782-18-4

Jelena Zlatar

URBANE TRANSFORMACIJE SUVREMENOG ZAGREBA

Sociološka analiza

Plejada
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Zagreb, 2013.

Sadržaj

Predgovor	7
1. Uvod	9
1.1. O suvremenim urbanim promjenama	10
1.2. Istraživanje	13
2. Globalni procesi i suvremene promjene u gradovima	19
3. Položaj grada Zagreba.	35
4. Urbane transformacije i urbanističko planiranje	43
4.1. Obilježja, pristupi i ciljevi urbane obnove.	43
4.2. Neki pozitivni i negativni primjeri urbane obnove europskih gradova	48
4.3. Urbanističko planiranje u Hrvatskoj.	53
4.4. Definiranje urbanih promjena – stručna perspektiva.	60
5. Akteri društvenih promjena	65
5.1. Teorija akcije.	66
5.2. Moć kao djelovanje i dio društvenih odnosa	73
5.3. Urbani akteri	80
5.4. Tri razdoblja urbanih aktera grada Zagreba	85
6. Urbane promjene Zagreba nakon 2000. godine	113
6.1. Visoka poslovna izgradnja	114
6.2. Trgovački centri	120
6.3. Podzemne garaže.	127
6.4. Urbane promjene u Zagrebu nakon 2000. godine – pogledi ispitanika	132
6.5. O (ne)moći stručnih aktera	148
7. Kako dalje? (Smjernice za planiranje grada)	157
7.1. Percepcija uloge stručnjaka u daljnjem razvoju i planiranju grada	157
7.2. Smjernice za daljnje planiranje	159
8. Zaključna razmatranja	173
8.1. Primjeri europskih gradova	174
8.2. Odnos moći urbanih aktera	176
8.3. Uloga relevantnih struka u izgradnji grada	180
8.4. Pogled u budućnost.	184

Summary	187
Prilozi	189
Protokol intervjua	189
2. Popis ilustracija	190
3. Popis tablica, grafičkih prikaza i karata	191
Literatura	193
Kazalo	209
O autorici	215

Predgovor

Educatio maximam diligentiam plurimumque profuturam desiderat. (Obrazovanje zahtijeva najveću marljivost koja će donijeti najveću korist.)

Mislim da to mogu reći za znanstveni prvijenac Jelene Zlatar.

Knjiga je znanstvena, ozbiljna i obimna. Ima 216 stranica, 235 jedinica literature, 8 tablica, 9 grafičkih prikaza, karte i fotografije te u prilogu protokol intervjua za istraživanje.

Ozbiljnost svakako ima veze s činjenicom da se knjiga dijelom oslanja na doktorsku disertaciju.

Naslov je knjige kratak, jasan, općenit i poseban istovremeno.

Ne bih ponavljala sadržaj teksta u knjizi, pa ni sažetak, nego bih u predgovoru radije iznijela vlastite impresije.

Čitajući knjigu gotovo do sredine, dobivamo dojam da je riječ o novom udžbeniku opće i urbane sociologije. Onda shvatite da se radi o pristupu "lijevkom" (kako ja to volim reći). Autorica vrlo oštroumno upotrebljava određene teorijske pristupe i autore da bi nas dovela do uže teme kojom se bavi. A bavi se urbanom sociologijom na teorijski i istraživački način.

Ovakav pristup od općeg prema posebnom gotovo da ne ostavlja nikakvu pukotinu za pronalaženje neke značajnije pogreške. U teorijskom dijelu autorica je, čini se, naklonjenija teorijama konflikta, ali ih, kao i A. Giddens, povezuje i pomiruje s onim drugima. Na teorijski dio nadovezuje se istraživanje koje je autorica sama obavila, premda u okviru šireg istraživanja *Akteri društvenih promjena u prostoru* (IDIZ). Služila se kvalitativnim metodama, u prvom redu studijom slučaja grada Zagreba.

Autoričin originalni doprinos jest povezivanje i ispreplitanje nekoliko tema: vremenoplov kroz tri društvena razdoblja promjena u Hrvatskoj (socijalističko razdoblje, tranzicijsko razdoblje, novi kapitalizam) i promjene tipova aktera (država i lokalna samouprava, novi ekonomski akteri – investitori, stručnjaci te građani i nevladine organizacije). Sve je to provela polustrukturiranim intervjuima sa stručnjacima koji se, centralno ili lateralno, bave prostorom, a na primjerima poslovnih nebodera, trgovačkih centara i podzemnih garaža u Zagrebu.

Sva tri primjera, bez obzira na profil, pokazuju da stručnjaci dobro prepoznaju i stanje i uzroke: globalizaciju, homogenizaciju, divlji kapitalizam, smrt urbanizma itd.

I tako grad postepeno ali brzo postaje bez-mjestom. Biti građanin svijeta ne znači putovati svijetom i upoznati njegove različitosti i specifičnosti, nego biti isti u svakom supermarketu, biti isti sa svima bilo gdje na nekoliko stotina kvadrata. Ovo podsjeća na knjigu sociologa Đure Šušnjića *Ribari ljudskih duša*, gdje reklame unificiraju ljude, ili Huxleyjev *Vrli novi svijet* u kome su svi zadovoljni, isti i dirigirani, sve dok se ne upali crvena lampica. Čini mi se da se Jelena Zlatar opredijelila za Huxleyjev "Otok", tj. za pravo na različitost bez obzira na cijenu.

U knjizi su možda najvažniji zaključci koji su veoma kritični prema stanju stvari u urbanim i društvenim promjenama. Ali čitatelja veseli to da se u knjizi ne odustaje od smjernica planiranja grada, njegova razvoja te uvjeta koji bi trebali upokoriti Hrvatsku ulaskom u Europsku uniju, npr. u održanju kvalitete života, prirodnih i društvenih vrijednosti te razvoju stvarne demokracije.

Knjigu preporučujem, uz malo strpljenja, na čitanje svima, posebno urbanim sociolozima. Kao što sam citirala na početku: potrebna je velika marljivost za najveću korist.

Dr. sc. Dušica Seferagić